

تحلیل محتوای پرسش های پایان هر درس از کتاب فارسی خوانداری پایه چهارم ابتدایی براساس تکنیک ویلیام رومی

معصومه چینوئی^۱، مریم ذاکری^۲، بهار بختیاری فر^۳، الهه گازران^۴

^۱ کارشناسی آموزش ابتدایی، آموزگار پایه اول ابتدایی استان گلستان شهرستان علی آباد کتول (نویسنده مسئول)

^۲ کارشناسی آموزش ابتدایی، استان گلستان شهرستان گرگان

^۳ کارشناسی آموزش ابتدایی، آموزگار پایه سوم ابتدایی استان گلستان شهرستان گرگان

^۴ کارشناسی آموزش ابتدایی، استان گلستان شهرستان علی آباد کتول

چکیده

نظام آموزش و پرورش کشور برای روزآمد کردن کتاب های درسی نیازمند بازنگری کارشناسی شده در محتوای کتاب ها است. در این راستا، خوش بختانه طی سال های اخیر تغییرات مهمی در کتاب های دوره ابتدایی و کتاب فارسی صورت گرفته است. از آنجا که این کتاب ها تازه تالیف یافته اند، انجام تحقیقات در باره متن، پرسش ها و تصاویر این کتاب ها به اصلاح و روزآمد کردن آنها کمک خواهد کرد.

ما در این زمینه بر آن شدیم که با توجه به تغییرات اساسی کتاب ها، فارسی خوانداری پایه چهارم ابتدایی را بر اساس تکنیک ویلیام رومی تحلیل کرده تا فعال و غیر فعال بودن، چالش برانگیز بودن، نزدیک بودن به واقعیت زندگی، متناسب با سن دانش آموزان، درگیر کردن فراگیران مشخص شود.

حوزه مطالعه در این مقاله، کتاب فارسی خوانداری چهارم ابتدایی است. واحد مطالعه، پرسش های مندرج در آخر هر درس از کتاب یاد شده است. واحد: درست و نادرست، درک مطلب، واژه آموزی، دانش زبانی، گوش کن و بگو است که بر اساس مقوله های فعال و غیرفعال تحلیل و ضریب درگیری آنها در کتاب مشخص شده است. فرمول ضریب درگیری پرسش های پایان هر درس ۰/۵۸ می باشد. بنابراین، پرسش های پایان هر درس از کتاب فارسی پایه چهارم ابتدایی سال ۱۴۰۰ نزدیک به فعال تدوین شده است. اما انتظار می رفت با توجه به تغییرات ایجاد شده در کتاب ها، پیشرفت تکنولوژی، بالا بودن بهره هوشی فراگیران در این برهه از زندگی پرسش های پایان هر درس از کتاب فارسی خوانداری چهارم دبستان فعال تر، پویاتر و دانش آموزان را بیشتر درگیر و به چالش بکشد.

واژه های کلیدی: تحلیل محتوا، کتاب فارسی خوانداری، پایه چهارم ابتدایی، ویلیام رومی، ضریب درگیری، پرسش های آخر

هر درس

مقدمه

تحلیل به طور کلی به معنای عمل بررسی یا بازبینی است، به معنای دقیق تر، تحلیل و یا تجزیه یک کل به اجزا تشکیل دهنده اش برای پیدا کردن یا شناختن ماهیت « خردکردن » شامل، نسبت، عمل و روابط اجزا است. (پورظهیر، ۱۳۷۳)

محتوا: محتوا چیزی است که قرار است آموزش داده شود، و یا آنچه که می خواهیم یاد گرفته شود. محتوا را می توان شامل کلیه مطالب، مفاهیم، اطلاعات مربوط به یک درس مورد نظر دانست. (میرزا بیگی، ۱۳۸۰)

کتاب های درسی، یکی از مهم ترین منابع یادگیری در نظام های آموزشی هستند و مواد اصلی برنامه درسی مدارس را تشکیل می دهند. پژوهش پیرامون تحلیل کتاب های درسی نیز تلاش ارزنده ای است؛ زیرا معلمان و دانش آموزان زیادی از آن بهره می بردند و این مطالعات در طراحی فرصت های مناسب برای یادگیری دانش آموزان با برنامه درسی را آشکار می نماید و کمک می کند که مفاهیم برنامه درسی به شکل مناسبی در کتاب های درسی گنجانده شود. (دگی، ۲۰۱۰)

موقعی دانش آموز به انواع تفکر می پردازد که با مشکل یا مسئله ای مواجه شود و نتواند آن را حل نماید؛ بنابراین در تنظیم تجارب یادگیری به منظور پرورش مهارت تفکر باید زمینه را ایجاد نمود که دانش آموزان درگیر در مسئله شوند. به علاوه این مسائل نباید از نوع پرسش هایی باشند که بتوان بلافاصله پاسخ آنها را از کتاب های درسی پیدا کرد، بلکه باید پاسخ به آنها مستلزم ارتباط دادن واقعیت ها و ایده های مختلف به یکدیگر باشند؛ به همین منظور، بهتر است مسائلی در کتاب های درسی مطرح شوند که از محیط پیرامون، سرچشمه گرفته و به زندگی واقعی نیز مربوط باشند (تایلر، ترجمه تقی پور ظهیر، ۱۳۸۱)

دوره ابتدایی نیز نقش بسیار مهمی در تعلیم و تربیت و تکوین شخصیت کودک دارد. به همین دلیل یادگیری محتوای فعال در این دوره بسیار مهم است و این موضوع اهمیت تحلیل محتوا را روشن می سازد. تحلیل محتوا روشی است که برنامه ریزان به کمک آن نقاط ضعف و قوت کتاب های درسی را مشخص می کنند. این تحلیل به برنامه ریزان و مولفان کتاب های درسی کمک می کند تا هنگام انتخاب محتوای کتاب های درس دقت بیشتری نمایند تا ضمن تسهیل یادگیری، زمینه پیشرفت تحصیلی دانش آموزان را فراهم آورند. (یار محمدیان، ۱۳۸۱)

نظام آموزشی فعلی کشور یک نظام متمرکز و برنامه درسی آن منحصر به کتاب درسی است که در کل کشور استفاده می شود. (مشایخ، ف، ۱۳۵۷)

این در حالی است که با توجه به وسعت کشور، تنوع و تعداد اقوام و مشکلات ناشی از آن مثل: (دو زبانه بودن شاگردان) رشد سریع علوم و فناوری تغییر سریع در هنجارها و ارزش های اجتماعی ضرورت دارد که کتاب های درسی با دقت کافی و در حد امکان عاری از هر عیب و نقص و مطابق با اهداف تعیین شده و اصول علمی تعریف شوند. همچنین به دلایل ساختار آموزشی و برنامه درسی حاکم بر آموزش و پرورش کشور، کتابهای درسی به عنوان رسانه های مهم و پرکاربرد در ساختار آموزشی کشور مطرح می باشند. کتاب های درسی رسانه ای هستند که همه روزه معلمان و شاگردان از آن استفاده می کنند، لذا گاهی اوقات به عنوان تمام برنامه درسی، معلم بر آن تاکید می کند. این رسانه ی با اهمیت در بردارنده ی بخش های نوشتاری، تصویرها و تمرین هایی است که در راستای تحقق هدف های کتاب، تهیه و سازماندهی می شوند. چگونگی تنظیم محتوای کتب درسی عامل مهمی در تعیین چگونگی یادگیری است. گاهی عدم کارایی و نامناسب بودن محتوا و عدم تناسب آن با توانایی درک و فهم دانش آموزان، یادگیری را مشکل می کند یا نتیجه ای کمتر از انتظار به بار می آورد. بنابراین، در تهیه کتاب درسی موثر و اثر بخش، فعالیت های آموزشی و تجارب یادگیری باید به گونه ای تنظیم شوند که یکدیگر را تقویت کنند و فعالیت های یادگیری با توانایی های دانش آموزان منطبق باشند، تا بتواند الگوی رفتاری مورد نظر را در یادگیرنده به وجود بیاورند.

بارکوس معتقد است که تحلیل محتوا به معنای تحلیل علمی پیام های ارتباطی است. از نظر وی این روش کاملاً علمی است و با وجود جامع بودن، از نظر ماهیت، نیازمند تحلیلی دقیق و منظم است. (بارکوس، ۱۹۵۹، ص ۸، به نقل از نادر سالار زاده امیری، ۱۳۸۰، ص ۱۳)

نیاز است محتوا به طریقی به نظم در آید که دانش آموزان بتوانند آن را یاد بگیرند؛ نظریه های یادگیری مختلفی وجود دارد که در انجام این کار به بهترین شکل ممکن به ما کمک می کنند. پرورش مهارت ها از جمله مهارت های ذهنی، گرایش ها و ارزش ها همه جزو اهداف هستند و نشانه های حاکی بر این که چگونه می توان به بهترین وجه آن ها را دنبال نمود، در روانشناسی تربیتی نهفته است. (نیکلس، ترجمه داریوش، ۱۳۷۷)

تکنیک تجزیه و تحلیل کمی کتب درسی، قادر است بین مطالب و محتواهایی که به شیوه فعال ارائه شده اند و مطالب و محتواهایی که به شیوه غیر فعال ارائه شده اند، فرق نهد و تمایز قائل شود. (رومی، ۱۹۶۸)

هدف کلی:

تحلیل محتوا کتاب فارسی خوانداری پایه چهارم ابتدایی به روش ویلیام رومی

هدف جزئی:

تحلیل محتوای پرسش های پایان هر درس از کتاب فارسی خوانداری پایه چهارم ابتدایی

بیان مسئله:

هر جامعه ای بر اساس نظام ارزشی حاکم بر آن در صدد تعلیم و تربیت افرادی است که زمان های خود را در وجود آن متبلور سازد. در جوامع مختلف برای رسیدن به این مهم، از ابزارها و رسانه های مختلفی استفاده می کنند. یکی از این ابزارها، مخصوصاً در کشور ما به دلیل غالب بودن و ندادن بهای زیاد به دیگر روش های آموزشی، کتابهای درسی هستند. مواردی که در ادامه بیان می شوند، ارزش هایی می باشند که یک کتاب درسی می تواند در جریان آموزش و یادگیری به ارمغان آورد:

* مشخص نمودن محدوده فعالیت یاد دهنده و یادگیرنده در طول فرایند آموزشی
* ارائه دادن اطلاعات مهم در یک رشته یا حوزه معین به صورت منسجم و منظم
* از آنجایی که بیشتر کتابها دارای تصاویر، آمارها، پرسش ها، نمودار، و ... می باشند در درک بهتر مطالب به فراگیران خود کمک کنند

* موجب صرفه جویی در وقت معلم و یادگیرنده می شوند
* امکان بحث و گفتگو در مورد مسائل مشترک و همچنین ایجاد هماهنگی بین فراگیران یک رشته، یک کلاس یا ماده درسی
* معلم را از بحث های اضافی فارغ می کند
* یادگیرندگان را به مطالعه عادت می دهد
* محتوا و خط مشی های آموزش را مشخص می نماید

فرضیه تحقیق:

۱- پرسش های پایان هر درس از کتاب فارسی خوانداری پایه چهارم ابتدایی نزدیک به فعال ارائه شده است و از نظر درگیر ساختن دانش آموزان کمی فعال است.

اهمیت و ضرورت تحقیق:

اهمیت و ضرورت تحلیل محتوا را شاید بتوان با طرح یک سوال مطرح کرد که چرا تحلیل محتوا انجام شد؟ پاسخ این سوال در یک جمله می تواند چنین باشد: «یافتن نسبت بین اهداف و محتوا به منظور بهبود محتوای موجود، علت اصلی تحلیل محتوا خواهد بود.»

محقق بر آن است که یکی از کتب پایه چهارم ابتدایی به نام فارسی را از طریق دو روش کمی و کیفی بررسی کند که آیا این کتاب متناسب با دانش آموزان پایه چهارم ابتدایی طراحی و تدوین شده است یا نه؟ و به اندازه کافی دانش آموزان را فعال و درگیر می کند؟

تاریخچه تحلیل محتوا:

اولین مورد مستند تحلیل کمی مطالب مکتوب تحلیل محتوایی است که در قرن هجدهم در سوئد انجام شده است. این بررسی بر روی مجموعه اشعاری شامل ۹۰ سرود مذهبی است که شاعر ناشناسی تحت عنوان سرود های صهیون منتشر می کند. این مجموعه اشعار از سانسور دولتی مصون می ماند ولی به زودی متهم به تضعیف روحانیت ارتودوکس کلیسا های دولتی می شود و دستاویز گروهی مخالف قرار میگیرد مجادله های علمی بر سر خطرناک بودن یا نبودن مضمون این اشعار می گیرد یکسری این مجادله نمادهای مذهبی به کار رفته در این اشعار را بر می شمارد و طرف دیگر نیز به همان نماد را در کتاب شعر رسمی بر می شمارد و تفاوتی بین آنها نمی یابد (کریپندورف، ۱۳۸۶).

هدف این بررسی ها این بود که مشخص شود آیا این سروده ها این خطر را دارند که بر پیروان کلیسا اثر نامطلوب بگذارند یا خیر از این رو تحلیلی از مضامین مختلف مذهبی ارزش و کیفیت پیدایش مطلوب یا نامطلوب بودن و همینطور پیچیدگی سبک آنها انجام شد (تبریزی، ۱۳۹۳)

تعریف تحلیل محتوا:

از تحلیل محتوا تعاریف گوناگونی به عمل آمده که بخشی از اختلاف به تاریخچه این تکنیک و روند تکاملی آن برمی گردد و بخشی دیگر از آن مربوط به تفاوت در حوزه گسترده این تکنیک است. کریپندورف تحلیل محتوا را تکنیکی پژوهشی معرفی می کند که به منظور استنباط تکرار پذیر و معتبر از داده ها در مورد متن آنها به کار می رود (کریپندورف ۱۳۸۶). او هدف این تحلیل را همانند سایر تکنیک های پژوهشی فراهم آوردن شناخت، بینشی نو، تصویر واقعیت و راهنمای عمل می داند. در بین تعاریفی که برای تحلیل محتوا ارائه شده، تعریف *برنالد برلسون* از همه جامع تر می باشد، زیرا پس از گذشت سالها، هنوز بسیاری از پژوهشگران به آن استناد می کنند.

برلسون معتقد است: تحلیل محتوا یک شیوه تحقیقی است که برای تشریح عینی، منظم و کمی محتوای آشکار پیامهای ارتباطی به کار می رود. به عبارت دیگر، وی تحلیل محتوا را روش مطالعه و تجزیه و تحلیل ارتباط به شیوه نظام دار، عینی، کمی و آشکار برای اندازه گیری متغیرها توصیف می کند.

روش های تحلیل محتوا:

در یک دسته بندی اجمالی محتوا را می توان به یکی از روشهای ذیل تحلیل نمود:

تحلیل محتوای توصیفی ۱-

۲-تحلیل محتوای استنباطی

۳-روش تحلیل محتوای ویلیام رومی

۱-تحلیل محتوای توصیفی:

با افزایش جراید و روزنامه ها از قرن نوزدهم نیاز به تحلیل متن آن ها به منظور تعیین اولویت ها و جابجایی محتوای آنها آشکار گردید. تحلیل محتوای توصیفی روش تحلیلی بعد از وقوع است. یعنی توصیف کمی محتوای بارز یک متن، این روش قدیمی ترین روش تحلیل محتوا است. در گام اول یک تحلیل توصیفی تحلیل متن است از این رو می توان متن را به اجزایی تقسیم بندی نمود و تحلیل را در مورد هر جز به طور جداگانه انجام داد.

۲-تحلیل محتوای استنباطی:

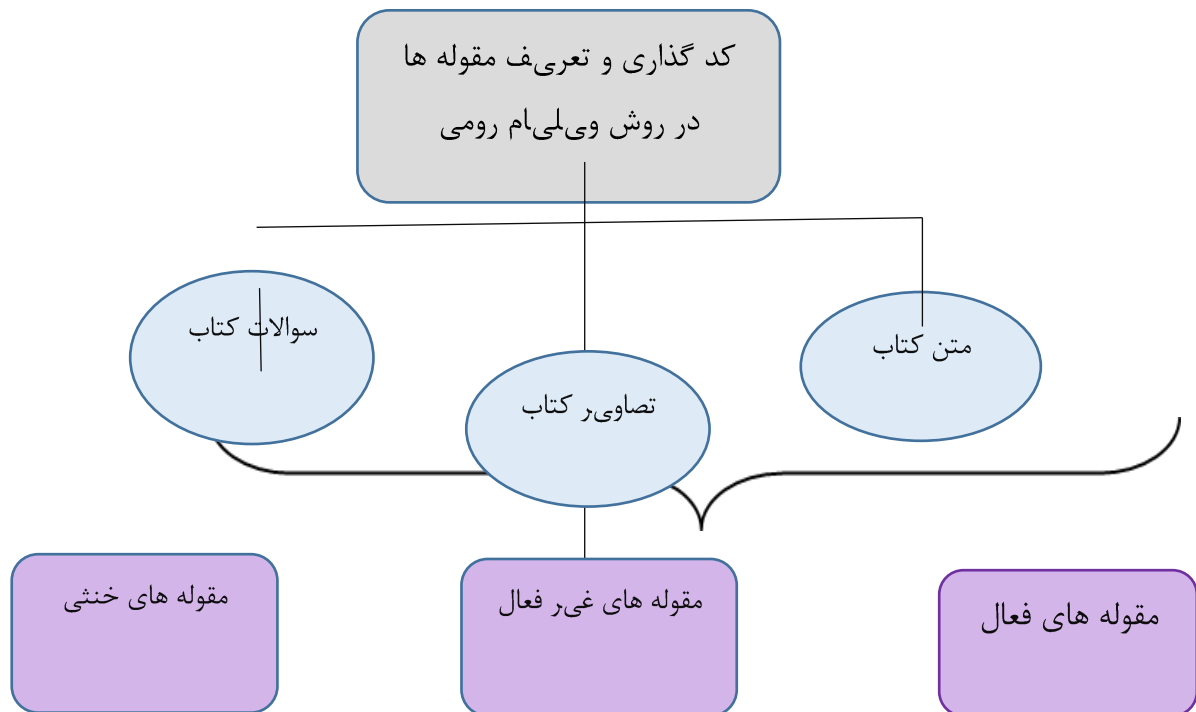
با در نظر گرفتن فرض مقدماتی این روش که بین برخی مشخصه های بارز داخل متن و مشخصه های بارز خارجی همبستگی وجود دارد و تحلیل محتوای استنباطی این بحث برداشتی از ادامه تحلیل توصیفی است. استنباطی در این مفهوم بدین معنی است که مشخصه های خاصی از یک متن با مشخصه های خاصی از مضمون با وضعیت اجتماعی مرتبط هستند. این روش صرفاً توصیف محتوای متن را مدنظر ندارد بلکه هدف آن نتیجه گیری از محتوای یک متن در مورد جنبه هایی از واقعیت اجتماعی است.

۳-روش ویلیام رومی در تحلیل محتوای درسی:

ویلیام رومی یکی از صاحب نظران تعلیم و تربیت کتاب خود به نام "تکنیک های پژوهشی در آموزش علوم ۱۲" را در سال ۱۹۸۶ ارائه داد. روش او چنانکه خود او معتقد است، یک روش تحلیل کمی است؛ که به توصیف عینی و منظم محتوای آشکار مطالب درسی و آزمایشگاهی می پردازد. مراحل اصلی تحلیل محتوا عبارتند از:

تعیین هدف، نمونه گیری، رمز گذاری و مقوله بندی، طبقه بندی مقوله ها و ارزیابی عینی طبقه ها. درباره روش تحلیل ویلیام رومی می توان گفت که هدف آن بررسی این موضوع است که آیا کتاب و محتوای مورد نظر، دانش آموزان را به طور فعال با آموزش یادگیری در گیر می نماید؟ به عبارت دیگر هدف این است که بسنجیم آیا کتاب به شیوه فعالی ارائه تدوین و تنظیم شده است یا خیر؟

درباره نمونه گیری نیز همانند سایر روش های دیگر پژوهش، اگر جامعه آماری وسیع باشد می توان دست به نمونه گیری زد و چنان چه جامعه آماری مورد نظر وسعت چندانی نداشته باشد، می توان از تمام جامعه به عنوان نمونه استفاده کرد. در مرحله سوم محتوا کد گذاری و مقوله بندی می شود که ویلیام رومی برای تحلیل محتوای کتاب های درسی ابتدا محتوا را به سه قسمت متن کتاب درسی، تصاویر، سوالات تقسیم می کند و سپس برای هر قسمت مقوله هایی را تعریف می کند. درباره قسمت اول، یعنی متن کتاب درسی، ده مقوله تعریف می کند. در ارتباط با قسمت دوم یعنی تصاویر چهار مقوله، و در مورد قسمت سوم سوالات چهار مقوله کد گذاری می شود. مهم ترین اصل در مقوله بندی این است که تحلیل گر از یک سو بایستی متغیرها را که با آن سر و کار دارد به وضوح تعریف نماید و از سوی دیگر باید شاخص هایی که اطلاعات محتوا بر اساس آن در مقوله قرار می گیرند تعریف کند، به عبارت دیگر مقوله ها بایستی منعکس کننده هدف پژوهش گر باشند.

درباره روش ویلیام رومی می توان اظهار داشت که این اصل تا حدودی مراعات شده است و مقوله های منعکس کننده هدف پژوهش هستند برای اثبات آن می توان مثالی از مقوله های آورده شده در روش وی را ذکر کرد.

در قسمت درک مطلب اگر به مقوله ای توجه شود: «از فراگیر خواسته شده بعد از اتمام روخوانی درس به سوالها پاسخ دهد.» ملاحظه می شود که در این مقوله تحرک و فعالیت و انجام کار برای فراگیر مطرح است؛ این مقوله را ویلیام رومی جزء مقوله های فعال آورده است. با دقت در این مقوله مشخص می شود که با هدف پژوهش که سنجش ارائه محتوا نزدیک به فعال است هماهنگی دارد. این اصل درباره سایر مقوله ها مطرح است و می توان آن را به سایر مقوله ها تعمیم داد. در مرحله چهارم طبقه بندی مقوله ها، ویلیام رومی، مقوله را به سه طبقه تقسیم می نماید، طبقه فعال، طبقه غیر فعال، طبقه مقوله های خنثی.

در طبقات غیر فعال دانش آموز مشغول فعالیت های علمی به معنی واقعی نمی باشد و کتاب هایی که روی این مقوله ها تأکید نمایند کتاب های غیر پژوهشی خواهند بود، از طرف دیگر در مقوله های فعال، دانش آموز با فعالیت های علمی و به طور کلی

با یادگیری و آموزش در گیر است و چون مستلزم فعالیت فراگیر است و یادگیری فعال را ارائه می دهند به آن مقوله های فعال گفته می شود.

مقوله های خنثی مقوله هایی هستند که نقش مهمی در ارزشیابی و تحلیل کمی کتب و متون درسی ایفا نمی کند و بنا بر این در ارزشیابی می توان از آنها صرف نظر نمود.

این روش توسط ویلسون تایلر در سال ۱۹۵۳ در دانشگاه ایلی نویز ارائه گردید. هدف اصلی آن به عنوان یک رویکرد کل نگر و یک روش گشتالتی ارزیابی متون کتاب های درسی از نظر آموزش مستقل، سطح فشار روانی و سطح آموزشی است (یوسف زاده، ۱۳۹۱).

به عبارت دیگر، با این روش می توان به سطح متون کتاب ها پی برد و مشخص نمود که آیا مطالب برای فراگیران، بدون کمک معلم قابل یادگیری است؟ یا نیاز به معلم و تدریس دارد؟ آیا متن کتاب برای فراگیران دشوار بوده و یادگیری آنها همراه با فشار و استرس روانی است؟ (فضل الله، ۱۳۹۱)

مراحل اجرای روش ویلیام رومی:

- ۱- با انتخاب ۲۵ صفحه یا حدود ۱۶ درصد، از قسمتهای مختلف کتاب را مشخص کرده و علامت گذاری کردیم.
 - ۲- هر قسمت از پرسش ها و فعالیت های پایان درس به صورت مجزا تحلیل شد.
 - ۳- بررسی نوع پرسش ها و فعالیت ها از نظر فعال یا غیر فعال و قرار دادن آنها در هر کدام از مقوله های مشخص شده.
- این پرسش و فعالیت ها شامل عناوین: درست و نادرست، درک مطلب، دانش زبانی، واژه آموزی، گوش کن و بگو می باشد.

= پرسش هایی که بلا فاصله پاسخ داده شده **d**

= تعریف **c**

= پرسش هایی که پاسخ آن ها نیازمند تلاش است **e**

= بیان نتایج از یادگیرنده خواسته شده **f**

C	جملات غیر فعال (لفظی یا حفظی)
D	
E	جملات فعال (درکی)
F	

۴- بدست آوردن فراوانی پرسش ها و فعالیت های هر درس و قرار دادن در جدول

۵- بدست آوردن شاخص درگیری.

به منظور محاسبه ضریب درگیری دانش آموزان با سوالات پایان هر درس و یا به منظور سنجش سطح فعالیت فراگیر می توان مجموع مقوله های فعال را بر مجموع مقوله های غیر فعال تقسیم نمود.

مجموع مقوله های فعال E+F

شاخص درگیری

مجموع مقوله های غیر فعال C+D

۶- تفسیر نتایج در روش تحلیل ویلیام رومی.

ضریب درگیری دانش آموز با محتوا، عددی است که نشان دهنده میزان فعال بودن محتواست. دامنه این عدد بدست آمده ممکن است از صفر تا بی نهایت باشد، اما به نظر ویلیام رومی زمانی یک کتاب درسی، فعال است که ضریب درگیری (شاخص درگیری) آن بین ۰/۴ تا ۱/۵ باشد.

جامعه آماری:

کتاب فارسی خوانداری چهارم ابتدایی.

نمونه:

تعداد فعالیت های آخر هر درس از کتاب فارسی می باشد. به این صورت که فعالیت های آخر درس را از جهت میزان دشواری و سادگی بر اساس تکنیک ویلیام رومی، و بررسی میزان فعال بودن دانش آموزان از نظر روش ویلیام رومی بررسی و تحلیل گردید.

ابزار پژوهش:

تحلیل محتوا، روش ویلیام رومی، کتاب فارسی خوانداری چهارم ابتدایی، فعالیت های آخر هر درس

روش گرد آوری اطلاعات:

استفاده از اطلاعات و مدارک موجود (اسنادی/کتابخانه ای) است. در بعضی تحقیقات اطلاعات مورد نیاز محقق از پیش آماده و گرد آوری شده اند؛ لذا می توان بدون نیاز به تکرار مراحل تحقیق نسبت به جمع آوری اطلاعاتی که از قبل تهیه شده اند و موجود است اقدام کند. منابع اسنادی برای تحقیق شامل: اطلاعات دولتی- قانون دولتی- ثبت های تاریخی- اسناد رسانه ای- اسناد شخصی و... (طباطبائی، ۱۳۹۳)

روش پژوهش:

از آنجایی که هدف این پژوهش توصیف و بیان وضعیت فعالیت های پایان هر درس از کتاب فارسی پایه چهارم دبستان از منظر توجه به مؤلفه فعال محور است، یک پژوهش توصیفی محسوب می شود که از نوع روش تحلیل محتوا است. همچنین، این پژوهش به لحاظ هدف، کاربردی است، زیرا مؤلفان و برنامه ریزان درسی فارسی پایه چهارم دبستان می توانند با استفاده از

یافته ها و نتایج این پژوهش، کتاب مذکور را در خصوص ضریب درگیری دانش آموزان در حوزه، پرسش های آخر هر درس ارتقا دهند. در این پژوهش، جهت بررسی محتوای کتاب چهارم دبستان در ابعاد فعالیتها از روش تحلیل محتوای ویلیام رومی استفاده شده است. جامعه آماری پژوهش، کتاب فارسی پایه چهارم دبستان در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ بود. برای ارزش یابی فعالیت ها ابتدا قسمت های مجزا از هر فعالیت شامل: درست و نادرست، درک مطلب، واژه آموزی، دانش زبانی، گوش کن و بگو با استفاده از فرمول ذکر شده در بالا مورد تحلیل قرار گرفت.

یافته ها:

بررسی سؤال اول پژوهش: آیا فعالیت های آخر هر درس کتاب فارسی پایه چهارم دبستان براساس تکنیک ویلیام رومی به شیوه فعالی نوشته شده است؟

آیا فعالیت های آخر هر درس از کتاب فارسی خوانداری پایه چهارم متناسب با سطح هوش فراگیران است؟
آیا فعالیت های پایان هر درس از کتاب فارسی خوانداری پایه چهارم ابتدایی به اندازه لازم فراگیران را درگیر کرده و به زندگی واقعی نزدیک می باشد؟

*براساس یافته های جدول شماره ۱ تعداد مقوله های فعال پرسش های کل کتاب ۳۹ مورد و تعداد مقوله های غیر فعال پرسش های کل کتاب ۱۷ مورد می باشد که نشان می دهد تعداد مقوله های فعال کتاب نسبت به مقوله های غیر فعال بیشتر است. بر اساس فرمول تعیین ضریب درگیری در الگوی ویلیام رومی، تعداد مقوله های فعال بر تعداد مقوله های غیر فعال تقسیم شد و ضریب درگیری محاسبه شد که ضریب درگیری برابر با $0/58$ می باشد که این ضریب نشان می دهد پرسش های کل کتاب فارسی خوانداری پایه چهارم ابتدایی به شیوه فعال نوشته شده و میزان درگیری دانش آموزان با پرسش های آخر هر درس نسبتا بالاست.

جدول ۱- تحلیل پرسش های پایان هر درس از کتاب فارسی خوانداری پایه چهارم ابتدایی

۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	درس کد
۲	۲	۲	۳	۲	۳	۳	۵	d= پرسش هایی که بلافاصله پاسخ داده شده
۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	C=تعریف
—	۲	۲	۳	۱	۲	۱	۲	E=پرسشهایی که پاسخ آن مستلزم تلاش است
—	—	—	—	۱	—	—	—	F=بیان نتایج از یادگیرنده خواسته شده است

جدول (۲) از شماره ۱- تحلیل پرسش های پایان هر درس از کتاب فارسی خوانداری پایه چهارم ابتدایی

کد	درس	۹	۱۰	۱۱	۱۲	۱۳	۱۴	۱۵	۱۶	۱۷
d	= پرسش هایی که بلافاصله پاسخ داده شده	۲	۳	۲	۶	۴	۷	۲	۵	۲
C	= تعریف	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱	۱
E	= پرسشهایی که پاسخ آن مستلزم تلاش است	—	۲	۴	۱	۱	۷	۵	۱	۵
F	= بیان نتایج از یادگیرنده خواسته شده است	—	۱	—	—	—	—	۱	—	—

$$\text{درگیری پرسش های درس} = \frac{42 + 3 + 9 + 1}{17 + 5} = \frac{54}{22} = 2.45 \approx 0.58$$

بحث و نتیجه گیری:

نتایج بدست آمده به شرح زیر است:

- * با توجه به جدول شماره ۱ و جدول (۲) از شماره ۱ سطح پرسش های آخر هر درس ساده است. ضریب درگیری (۰/۵۸) می باشد و انتظار می رود کمی فعال تر و مستلزم تفکر باشد.
- * با توجه به مقوله های روش ویلیام رومی، فعالیت های آخر هر درس حدوداً پژوهشی می باشد.
- * با توجه به مقوله های روش ویلیام رومی، فعالیت های دروس کتاب نزدیک به فعال ولی چالش برانگیز نیست.
- * با توجه به مقوله های روش ویلیام رومی، فعالیت های دروس کتاب نسبت سن فراگیران ساده و ابتدایی طراحی شده است.

پیشنهادها:

به معلمین این کتاب توصیه می شود که تا حد امکان از روش های خلاق و چالش برانگیز استفاده کنند، از داستان ها و واقعیت های مشابه به درس مورد نظر بهره ببرند تا دانش آموزان به طور فعال و خود جوش در کلاس درس فعالیت داشته باشند.

به مولفان کتاب توصیه می شود مقوله های فعال بیشتر و ضریب درگیری در فعالیت های آخر هر درس بهتر باشد و همیشه به صورت آزمایشی قبل از تالیف کتب و انتشار حتما اجرا شود و نتایج آن را بررسی و تجزیه و تحلیل کنند و این را هم در نظر

بگیرند که پرسش‌ها با توجه به شرایط سنی و درک و فهم دانش‌آموزان هم خوانی لازم را داشته باشد و در کتاب گنج‌انده شود و با هم متناسب باشند که این خود کاری بس دشوار و مهم و نیاز به تجزیه و تحلیل دارد.

تقدیر نامه

سپاس بیکران از استاد عزیزم جناب آقای رضا شیرازی که به بنده و دیگر دوستان لطفی بی‌شائبه داشتند و کمک شایانی کردند تا بتوانیم مقاله نویسی را به شیوه‌ای اصولی و دقیق فرا گرفته و در حیطه کاری، آموزشی و دیگر موارد از آن استفاده کنیم و همچنین سایر افراد در موارد مشابه می‌توانند از آن بهره‌مند شوند.

«در آخر این مقاله را تقدیم می‌کنم به عزیزانم پدر و مادر بهتر از جانم، که مرا در امر تحصیل یاری داده و پشتوانه‌ای گرم و محکم برایم بوده‌اند تا بتوانم جایگاه اجتماعی ویژه‌ای برای خودم در جامعه داشته باشم و برای افراد کشور مفید واقع بوده و در پیشبرد پیروزی و موفقیت و سربلندی ایران عزیزم سهیم باشم.

با آرزوی روزگاری خوش و روزهایی طلایی از جنس خورشید برای مردمان سرزمینم بخصوص دختران و پسران پرتلاشش. «

و من الله توفیق...

منابع:

۱. جعفری، تحلیل محتوا روشی پرکاربرد در مطالعات علوم اجتماعی، رفتاری و انسانی، با تأکید بر تحلیل محتوای کتاب‌های درسی، فصلنامه حوزه و دانشگاه، روش‌شناسی علوم انسانی، (۱۳۸۷)
۲. باردن، ل، تحلیل محتوا، ترجمه ملیحه آشتیانی و محمد یمنی دوزی سرخابی، تهران، انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، ۳۵، (۱۳۴۷)
۳. بخشی، ح مقدمه‌ای بر تکنیک تحلیل محتوا، مراکز افکارسنجی جهاد دانشگاهی، (۱۳۸۵)
۴. فرایند برنامه‌ریزی آموزشی، تهران: مدرسه، (مشایخ، ۱۳۵۷)
۵. اصول برنامه‌ریزی درسی، تهران: یادواره کتاب، (یار محمدیان، ۱۳۸۶)
۶. تحلیل محتوای مبانی روش‌شناسی، ترجمه هوشنگ نابینی، تهران: ۲۲. کرپیندورف، ک، (۱۳۸۶)
۷. شیوه‌تدوین طرح تحقیق پایان‌نامه کارشناسی ارشد، ۴. طباطبایی، ف ف (۱۳۹۳)
۸. برنامه درسی ملی جمهوری اسلامی ایران. وزارت آموزش و پرورش، ۱۳۹۱
۹. راهنمای معلم فارسی سوم دبستان. سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، اداره کل نظارت بر
۱۰. نشر و توزیع مواد آموزشی، وزارت آموزش و پرورش، چاپ دوم، ۱۳۹۶
۱۱. تلخابی، محمود؛ تقوی، فهیمه. کاربرد مهارت تفکر در آموزش زبان فارسی. رشد تکنولوژی آموزشی، دوره ۲۸، شماره ۴، ص ۱۷-۱۴. ۱۳۹۱
۱۲. نگهبان، محدثه؛ غلامحسینی، مرضیه؛ فراهانی، فاطمه. تحلیل محتوای کتاب فارسی بخوانیم پایه پنجم ابتدایی براساس تکنیک ویلیامرومی. کنفرانس بین‌المللی رویکردهای نوین در علوم انسانی، مالزی، مؤسسه سرآمد همایش کارین، ۱۳۹۴

۱۳. (پورحسن، عصمت؛ شیوخی، عفت. ۱۳۹۵) بررسی مولفه های فعال محور کتاب جدیدالتعلیف ریاضی نهم، دوره اول متوسطه، چهاردهمین کنفرانس آموزش ریاضی ایران، دوره ۱، شماره ۱۰۰۱
۱۴. سلیمانزاده، لیلا؛ نوروزی داودخانی، ثوراله. بررسی و تحلیل اشکال و نمادهای تصویری کتاب فارسی مقطع اول ابتدایی. مجله مطالعات انتقادی ادبیات، سال دوم، شماره ۵، ص ۸۲-۶۹. ۱۳۹۴
۱۵. مجلل چوبقلو، محمدعلی؛ تمجیدتاش، الهام. تحلیل محتوای کتاب فارسی (بخوانیم و بنویسیم) پایه اول مقطع ابتدایی از بعد زبان آموزی در مناطق دو زبانه. همایش زبان مادری، مجال ها و چالش ها، گرگان، دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرگان، ۱۱۳۹
۱۶. سمیه رحمت، چاپ مقاله تحلیل محتوای کتاب فارسی خوانداری اول ابتدایی، بر اساس روش ویلیام رومی و فلش، ۱۳۹۷
۱۷. چاپ مقاله تحلیل محتوای کتاب فاسی پایه نهم (متوسطه اول) بر اساس روش ویلیام رومی و فلش، غلامرضا اکبرنژاد، لیلا بهداروند، رضا میرزایی، ۱۳۹۷